

MÁRTON ÁRON
AZ ESZMÉNY NYOMÁN

1935/36, III. évf., 5-6. szám, 289-290. l.

Az irigyelt angol világbirodalom legtöbb embere a híres, úgynevezett nyilvános iskolákból (public school) kerül ki már századok óta. E nagymúltú intézetek nevelési szelleme az ismeretek gyömöszölése helyett, amit nálunk úgy erőszakolnak, e jellem alakítását teszi első helyre, az akarat edzését, a tette való készség, és a felelősségérzet felébresztését és tudatosítását sugalmazza. Nagyszerű nevelési rendszerük minden kis mozzanata kifejezetten, a nemzeti múlt közé ágyazott intézeti élet pedig észrevétlenül is azt a kettős követelményt állítja, mint életfeladatot az ifjú elé, hogy hivatásában akarjon a legkiválóbb lenni, s ugyanakkor ne felejtse, hogy kötelessége a nemzet érdekeiért is becsülettel dolgozni.

S a mi aktuális kérdéseink között kettő is van, amely indokolja, hogy az angol nevelés vezérgondolatát megfontoljuk. Az egyik: évek óta nyugtalanítja közvéleményünket, hogy mi lesz fiainkkal, akiket a bizonytalanság ellenére nagy áldozatok árán tovább neveltetünk. Az éltető, régi utak nagy része bezárult és a többi bejáratánál is nap-nap után zuhannak le az irgalmatlan sorompók. Fiainknak eddig nem járt, a bőséges időkben talán le is nézett foglalkozásokhoz kellett átcsapniuk. S a legtöbbnek anyagi hátvéd nélkül, pusztán két keze ügyességére vagy feje munkájára utalva kell harcba mennie, hogy a minden napra elégséges kenyeret kitépje az élet részvétlen kezeiből. Az így magára maradt ember pedig csak akkor indul a győzelem reményével, ha egészen kiváló abban, amit foglalkozásául választott.

Igaz, hogy a korszellem vastag önzése a szakmabeli kiválóság hitelén is sokat rontott, s újabban kártékonykodik úgy is, hogy az élet mindennapi viszonylataiban is a faji és vallási elzárkózás elvét igyekszik alkalmazni, de a képesítettségnek és megbízhatóságnak ennek ellenére megingathatatlan árfolyama van az emberi szolgáltatások piacán. A politikai heccelés tudja a tömegek magatartását bizonyos mértékig befolyásolni s a szemfényvesztőket sem lehet a közéletből teljesen kiirtani, azonban mihelyt egészségről, személyes jogok, érdekek, előnyök biztosításáról van szó, az emberek nem szoktak ráérni, hogy a faji és vallási hovatartozás után kérdezősködjenek, hanem a dolgát értő és megbízható orvost, ügyvédet, iparost, kereskedőt, alkalmazottat keresi meg a dühös fajvédő éppúgy, mint a legtüremlenebb hitvitázó.

Iskoláink tehát, ha gyakorlatukban érvényesítik az angol felfogást, ha a jellem alakítását tekintik első, fontosabb feladatuknak, és a növendékektől a több tudást, a pontos kötelességteljesítést is annak hangsúlyozásával követelik, hogy jövő hivatásuk minél tökéletesebb elsajátításának a gondolatát már a gyermekkorban beidegzettséggé tegyék, a kenyértelenséggel fenyegetett nemzedéket olyan erénnyel gazdagítják, amelyet csengő aranyra lehet beváltani. A bezárt ajtók talán nem fognak felnyílani mind így sem, de a társadalmi és gazdasági élet sűrűjében rengeteg hely van, ahová fiaink szinte kizárólagossággal megszerezhetik a belépőjegyet, ha cél-

tudatos, makacs ráneveléssel elérjük, hogy a közfelfogás a kiváló szaktudás és a feltétlen megbízhatóság példaképeiként emlegetik őket.

A másik aggodalom, amely közvéleményünket nyugtalanítja, népünk helyzete és sorsa. Jövőnk zálogának kellene lennie s hangos panaszok sírják elénk a szomorú tényeket, hogy tömbös egybeverődés helyett végzetes hullással omlik széjjel. A népmentő fondorkodásokkal pedig nem megyünk sokra.

A lélektan megállapítása, hogy a nyomor, a tömegekre nehezedő, tartós nélkülözés, a legegységesebb testi igények huzamos kielégítetlensége, az éhezésnek, lerongyolódásnak, megaláztatásoknak embertelen gyötrelmei eltorvasztják a lelket is. Bizonyos idő múlva valami megdöbbentő kifejezőtelenség és érdeklődésnélküliség felhőzi be a szerencsétlenek tekintetét, arckifejezését. Még csak nem is lázadnak, önértékük, emberségre ösztönző akarataik is elhal, szinte kimozdíthatatlan beletörődéssel viszik baromi sorsukat. És csak isten a megmondhatja, hány ilyen testvérünk térfereg a városok szívtelen utcáin.

A falut meg a hiábavaló vergődés fárasztotta el. Régóta tartanak a szűkesztendők. Kezdetben nekigyürkőzött, azt hitte, legyűri, vagy kibőjtöli, mint apái. Dolgozott a megszakadásig és remélt évekig, de ma már fáradt. A robotos, eredménytelen esztendők megnyúlt sora mindentől elvette kedvét, és ma fásultan, idegenül, távolról szemléli mind a saját, mind a faja életét.

Az általános kép bizonyára nem ilyen sötét minden részletében, de, ha nem akarunk önmagunknak hazudni, be kell vallanunk, hogy sokan vannak testvéreink között, akik a reménytelenség, a csalódások és megcsalattatások következtében a népi közösségből lelkiileg már kiváltak. S ezt az elgyötört és kiábrándult tömeget csak a fenntartás nélküli önzetlenség árán, a hazugságok álarcát levetve, tisztánzésű szándékkal közelíthetjük meg. A nép is olyan, mint a gyermek: tettekből ért. A szokott szónoklatok öblös hangjaira már nem indul meg, hogy a márciusi esküt tovább önfeledten tovább harsogja, hanem az apostolokat várja, akik nem dicsőséget keresnek, hanem munkát vállalnak, nemcsak belőle élni, hanem érette dolgozni is tudnak.

Nekünk a falusi bírótól az országgyűlési képviselőig, a bábaasszonytól az orvosprofesszorig, a foltozó vargától a nagy gyárosig, a falusi tanítótól a püspökig minden poszton a legkiválóbb, és felelősségüknek tudatában levő emberekre van szükségünk. S ha a sokat emlegetett népi egységet is komolyan akarjuk, meg kell tanulnunk és első sorban a jövő nemzedéknek a tudatába bele kell égetnünk, hogy a népért végzendő munka nem külön foglalkozási ág, hanem minden hivatással elválaszthatatlanul együttjáró kötelesség. Aki a közösségből él, a közösségnek is munkával és felelősséggel tartozik, ami megint éppúgy érvényes az ügyvédre, politikusra és tanárra, mint a papra, tanítóra és falusi bíróra. És iskoláinkra vár a szép feladat nagyobb része, hogy a kezükön átmenő nemzedékek nevelésével népünket mind egyedeiben, mind pedig közösségében versenyképesen előkészítsék a létért folytatott harcra.